

NOVOG NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA ZA MEDRESE

**ZAJEDNIČKA JEZGRA NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA
ZA GIMNAZIJU**

**DEMOKRATIJA I LJUDSKA
PRAVA**

Nastavni program iz predmeta
DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA
IV razred
(2 sata sedmično - 64 sati godišnje)

Red. Broj	Naziv programskih sadržaja	Sati
1.	Poglavlje 1: Temelji ustavne demokratije <ul style="list-style-type: none"> • Kreiranje atmosfere u razredu: vježba "Grb" (Vijeće Evrope). 1 • Zašto nam treba vlast? 2 • Da li nam treba vlast? Debata za cijeli razred. 1 • Razvoj Ustavne demokratije. 2 • Ograničena i neograničena vlast. 2 	
2.	Poglavlje 2: Zaštita ljudskih prava <ul style="list-style-type: none"> • Demokratija se može naučiti u učionici: Kako procijeniti pravilo? 1 • Demokratski i nedemokratski sistemi. 2 Projekt građanin Objašnjenje projekta. Rad na izradi razrednog portfolija. <ul style="list-style-type: none"> • Politika i provođenje zakona. 2 • Vladavina zakona. 2 	
3.	Poglavlje 3: Kako vlasti u Bosni i Hercegovini štite ljudska prava? <ul style="list-style-type: none"> • Nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini. 2 • Tri grane vlasti. 2 • Prava građana zaštićena Ustavom Bosne i Hercegovine. 2 • Prava građana zaštićena entitetskim/kantonalnim ustavima. 1 • Evropska konvencija o ljudskim pravima – originalna i prilagođena verzija. 1 	
4.	Poglavlje 4: Svi smo različiti – svi smo isti <ul style="list-style-type: none"> • Čovjek i građanin – građanska vrlina. 2 • Kako građani mogu učestvovati – odgajanje aktivnog građanina. 2 • Prava pojedinca i zajedničko dobro. 2 	
5.	Poglavlje 5: Civilno društvo: Ista prava – različiti interesi <ul style="list-style-type: none"> • Civilno društvo i demokratija. 2 Projekt građanin Rad na izradi razrednog portfolija. <ul style="list-style-type: none"> • Predstavljanje građana – društvene organizacije. 2 • Predstavljanje građana – interesne grupe. 2 • Sloboda izražavanja. 2 • Uloga medija u demokratiji. 2 • Uloga kompromisa u rješavanju konflikta. 2 • Vježba "Rješenja u kojem su svi dobitnici" (Vijeće Evrope). 1 • Demokratski izbori. 2 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Izbor dobrog vođe. • Pravedne procedure. 	2 2
6.	Poglavlje 6: Mi trebamo svijet – svijet treba nas <ul style="list-style-type: none"> • Odnosi između BiH i ostalih zemalja. • Vanjska politika Bosne i Hercegovine. • Međunarodne organizacije u BiH. • Evropska unija. Projekt građanin. Rad na izradi razrednog portfolija.	1 1 1 1
7.	Poglavlje 7: Privreda zemalja u tranziciji <ul style="list-style-type: none"> • Demokratija i ekonomija. • Osnovne karakteristike privrednih sistema zemalja u tranziciji. 	10
	UKUPNO	64

Temelji Ustavne demokratije

Uvodna vježba “Grb” je predviđena da poboljša atmosferu u razredu i stvori uvjete za bolji grupni rad. U uvodnim lekcijama učenici uče vezu između prirodnih prava čovjeka i vlasti koja se formira u svrhu zaštite tih prava. U kratkom povijesnom prikazu razvoja demokratskih ustava učenici ispituju razne izvore vlasti kroz historiju i stvaraju perspektivu o potrebi ograničavanja vlasti tako da se uspostave pravila koja moraju poštovati i predstavnici vlasti i građani. Oni isto tako izučavaju različite filozofske postavke o vlasti kroz historiju da bi mogli shvatiti kako da se ograniči vlast da se spriječi njena zloupotreba. Po završetku ovog poglavlja učenici bi trebali da su u mogućnosti da objasne kako je u demokratiji osnovna funkcija vlasti da štiti ljudska prava svakog građanina i da osigura ravnotežu sa zajedničkim dobrom.

Zaštita ljudskih prava

U prvom poglavlju učenici treba da utvrde stav da je u demokratskom društvu svrha vlasti da štiti ljudska prava.

Kako možemo procijeniti da li je društvo demokratsko ili nije? Kako možemo procijeniti da li je osigurana vladavina zakona ili vladavina pojedinca?

Učenici dobijaju znanje i sposobnosti da donesu informirane i razumne odluke o pitanjima vezanim za funkcije vlasti. Učenici kroz vježbu u uvodu dobivaju znanje i sposobnosti da donesu informirane i razumne odluke pri procjeni ili razvijanju pravila i zakona.

Kako vlasti u Bosni i Hercegovini štite ljudska prava?

U prvom poglavlju učenici uče kako je organizirana vlast u našoj zemlji. Oni uče nivoe vlasti i podjelu na tri grane vlasti na svakom nivou, da bi provjerili koliko je vlast kod nas ograničena i izbalansirana, tj. da bi primijenili kriterije koje su učili u prethodnim poglavljima, a koje se odnose na stupanj demokratičnosti. Zatim se poučava Ustav BiH i Ustavi entiteta/kantona, sa akcentom na zaštitu ljudskih prava građana. Radom na projektu ili ispitivanju nekog od slučajeva kršenja ljudskih prava, učenici će steći praktična znanja o institucijama i zakonima kojima se štite ljudska prava na svim nivoima vlasti.

Svi smo različiti – Svi smo isti

Ovaj dio priprema učenike da steknu znanja i razviju sposobnosti potrebne za aktivno učešće građana u demokratskom društvu, sa akcentom na “stav”, odnosno želju građana da se uključuju. Upoznavanjem sa građanskim vrlinama i karakteristikama građana polazi se od pojedinca i individualnih ličnih vrijednosti. Zatim se obrađuju pojmovi odnosa prava pojedinca i zajedničkog dobra, čije je usklađivanje od vitalnog interesa za zdravo funkcionisanje demokratskog društva. U vježbi za razred preporučuje se da učenici urade projekat za razred u vezi s pitanjem “ostanka u zemlji”.

Civilno društvo: Ista prava – različiti interesi

U ovom dijelu učenici koriste znanje koje su prethodno stekli i primjenjuju ga na društvo, razmatrajući concept civilnog društva. U demokratskim društvima civilno društvo je jako razvijeno i ima mnogostruke funkcije i aktivnosti. Sve su one dobrovoljne i nezavisne od djelovanja vlasti. Civilno društvo se kroz historiju najčešće razvijalo preko nezavisnih vjerskih institucija, koje su nastojale da ograniče moć vladara i da obezbijede minimum poštovanja ljudskih prava. U savremenom demokratskom društvu civilno društvo se bazira na nevladinim organizacijama, društvenim organizacijama ili interesnim grupama. Učenici će moći da steknu znanja i razviju sposobnosti potrebne za aktivno učešće u civilnom društvu i da demonstriraju razumijevanje različitih načina predstavljanja građana u društvu. U drugom dijelu će ispitati neke od osnovnih karakteristika i funkcija medija, slobode izražavanja i izbora u demokratskom društvu. U vježbi za razred preporučuje se profesorima da urade vježbu “pobjednik-pobjednik” rješenja iz materijala Vijeća Evrope.

Mi trebamo svijet – svijet treba nas

Nakon uvodne vježbe učenici će razmatrati neke od razloga zašto zemlje uopće saraduju, i kako izgleda život u izolaciji. Zatim će ispitati načine na koje države međusobno saraduju, šta je to vanjska politika i šta sve utječe na formiranje stavova u pogledu zvanične saradnje sa drugim državama. Potom se obrađuju teme o različitim međunarodnim organizacijama koje djeluju u našoj zemlji i ispituje njihovo djelovanje. Na kraju, učenici treba da ispituju uvjete pod kojima bi naša zemlja trebala da bude

primljena u Evropsku uniju. U primjeni znanja i sposobnosti kritičkog razmišljanja oni trebaju analizirati sve prednosti i mane takvog uključivanja i donijeti svoj stav.

Projekt građanin

Cilj ovog programa je u tome da se učenici nauče:

- izraziti svoje mišljenje i argumentirati stavove;
- identificirati i izabrati problem, odrediti prioritet u nizu;
- procijeniti koji su nivoi vlasti i institucije odgovorne za rješavanje problema;
- načinu/načinima utjecanja na mjere javne politike;
- načinu/načinima stvaranja akcionog plana za rješavanje problema.

Privreda zemalja u tranziciji

Tijesna je povezanost ekonomike i demokratije, posebno u zemljama tranzicije. Ovo poglavlje je u fazi izrade, obuka se planira u zimskom raspustu. Iako je po prirodi konceptualan, nastavni program “Demokratija i ljudska prava” je zasnovan na svakodnevnim iskustvima učenika. Jedinstvenost ovog nastavnog programa je u tome da pomaže učenicima da vide povezanost između njihovih ličnih iskustava i generalno društvenog i političkog života.